

Особливості поглядів Д. І. Чижевського на історію української філософії

УДК 1(477)(091)(075.8)

Баталічева Наталія Олександрівна
студентка групи 6.03.073.010.18.1
факультета Менеджменту і маркетингу

Анотація. У статті висвітлюються особливості поглядів Д. І. Чижевського на історію української філософії. Автор підкреслює, що українська філософія розвивалася у руслі всесвітньої філософської думки, тому її характерні риси, які й виокремив Д. Чижевський, не можна вважати цілком специфічними.

Ключові слова: Д. І. Чижевський, українська філософія, філософія серця.

Аннотация. В статье освещаются особенности взглядов Д. Чижевского на историю украинской философии. Автор подчеркивает, что украинская философия развивалась в русле всемирной философской мысли, поэтому ее характерные черты, которые и выделил Д. Чижевский, нельзя считать полностью специфическими.

Ключевые слова: Д. И. Чижевский, украинская философия, философия сердца.

Annotation. The article deals with the peculiarities of the D. I. Chizhevsky's views on the history of Ukrainian philosophy. The author emphasizes that Ukrainian philosophy developed in line with world philosophical thought, therefore its characteristic features, which were distinguished by D. Chyzhevsky, can not be considered quite specific.

Keywords: D. I. Chizhevsky, Ukrainian philosophy, philosophy of the heart.

Дмитро Іванович Чижевський є видатним українським вченим зі світовим ім'ям, істориком філософії і слов'янських літератур, філологом, славістом, релігієзнавцем. Саме він є автором перших узагальнюючих

праць з історії філософії України. Головним спрямуванням наукових досліджень Д. Чижевського було прагнення збагнути глибинні чинники духовної історії України, ширше – Східної Європи. Він називав себе «історик духу» [1], у чому виявляється вплив філософії Г. В. Ф. Гегеля.

Серед досліджень вітчизняних авторів про наукову спадщину Д. Чижевського – праці І. Валявко [1], В. Горського [2], Ю. Вільчинського [3] та багатьох інших. Метою даної роботи є висвітлення особливостей поглядів Д. Чижевського на характер української філософії та її специфічні риси.

На думку Д. Чижевського, існують національні психологічні риси, які впливають на характер філософської культури. Таким чином формується національний тип філософії.

У працях Д. Чижевського виокремлено національні ментальні риси, які зумовлюють специфіку української філософської думки. Це емоціоналізм і сентиментальність, чутливість і ліризм, психологічна рухливість душі, індивідуальна за формою релігійність: кожен сам через своє серце шукає шлях до Бога.

У своїх міркуваннях він спирається на творчість Г. Сковороди, М. Гоголя, П. Куліша та П. Юркевича, у яких вбачає характерну для української думки «філософію серця». Сам Д. Чижевський є фундатором цього поняття. Далі його переймають такі дослідники української духовної історії, як С. Ярмусь, Є. Калужний, В. Цимбалістий, О. Кульчицький, І. Мірчук та ін. [1].

Безумовно, кордоцентризм не є виключно рисою української філософії, це прекрасно розумів Д. Чижевський, який відстежував його історичні витoki у західній думці, починаючи з Платона. Крім того, як справедливо вказує І. Валявко, «в одній національній культурі одночасно співіснують різні філософські ідеї, течії, думки (іноді цілковито протилежні)», тому «не може якесь одне вчення чи філософська течія репрезентувати всю багатоманітність національного самовияву» [1]. Було б помилковим акцентувати лише емоціоналізм та кордоцентризм і при цьому не звертати увагу на прагматизм і раціоналізм – риси, які притаманні багатьом діячам української духовної культури.

Проте на думку Д. Чижевського, одна зі специфічних рис української філософської культури полягає в тому, що розум у ній не протиставляється вірі, а скоріше, розуміється як знання, що спирається на сумління і таким чином веде до віри. Заклик до гармонії "розуму" та "серця" неодноразово звучить в працях П. Юркевича, а його попередник – Г. Сковорода іноді, навіть, ототожнює ці два поняття [4].

Д. Чижевський виходив з поняття безпосереднього буття людини (вплив екзистенціалізму). Екзистенціалізм або філософія існування позиціонує і досліджує людину як унікальну духовну істоту, що здатна до вибору власної долі, тому наступною характерною рисою української філософії, яку виділив Д. Чижевський, є індивідуалізм. Індивідуалізм відобразився в ухилі до самотності, що притаманний був Г. Сковороді, М. Гоголю [4], та плюралістичній етиці, що визнає право кожного індивіду на власний етичний шлях. Прикладом таких особистостей є М. Куліш та Г. Сковорода – філософ-мандрівник [2].

Ще одна риса, яку Д. Чижевський характеризував як психічний неспокій і рухливість, відобразилась в обґрунтуванні ідеалу миру і злагоди між людьми і людей з Богом, прагнення внутрішньої гармонії, що теж, на думку Д. Чижевського, яскраво виявляють Г.Сковорода, М. Гоголь, П. Юркевич і М. Куліш [3].

Як підкреслив А. М. Єрмоленко, Д. І. Чижевський, хоча й виокремлював особливі риси української філософської традиції, але вважав їх «не константними, а мінливими і, зрештою, такими, що самі мають трансформуватися щоб «дати світові великого філософа»» [Цит за: 5].

Ідеї Д. Чижевського стають предметом певного спрощення, проти чого застерігають дослідники його спадщини. Так В. Волковський писав: «Д. Чижевський є фундатором історико-філософського українознавства, і справедливо вважається класиком історії української філософії, але беззастережне застосування певних робочих гіпотез Д. Чижевського (зокрема, щодо рис власне українського філософування, спосіб формування історико-філософського канону) призводить до небезпечних спрощень та помилок» [5].

З одного боку, справді, Д. Чижевський зумів виокремити характерні риси української філософії такі, як гармонія розуму та серця, емоціоналізм, психологічна рухливість, релігійне забарвлення тощо. Велике значення для історії філософії має те, що він виступив фундатором поняття «філософія серця».

А з іншого боку, не можна стверджувати, що ці визначні риси є специфічними та сутнісними для української філософії у цілому. Справді, менталітет кожного народу має певну своєрідність, і не можна заперечувати самотність національних культур, але різноманітні течії філософської думки об'єднують представників багатьох країн і націй.

Література

1. Валявко І. Дмитро Чижевський – фундатор поняття "Філософія серця" [Електронний ресурс] / І.Валявко. – Режим доступу : <http://library.kr.ua/kray/chizhevsky/valyavko.html>.

2. Горський В. Фундатор історико-філософського українознавства (до 110-річчя від дня народження Д. І. Чижевського) [Електронний ресурс] / В. Горський. – Режим доступу : https://www.filosof.com.ua/publik_polnyj.html.

3. Вільчинський Ю. Історик філософії слов'янства [Електронний ресурс] / Ю. Вільчинський. – Режим доступу : <http://library.kr.ua/kray/chizhevsky/vilchinsky.html>.

4. Чижевський Д. Українська філософія [Електронний ресурс] / Д. Чижевський. – Режим доступу : <http://litorpys.org.ua/cultur/cult11.htm>.

5. Волковський В. Філософська думка та науковий доробок Дмитра Чижевського [Електронний ресурс] / В. Волковський. – Режим доступу: <https://www.religion.in.ua/main/history/27908-filosofska-dumka-ta-naukovij-dorobok-dmitra-chizhevskogo.html>.

Виконала
Студентка 1 курсу
Групи 6.03.073.010.18.1
Факультету Менеджменту і маркетингу
ХНЕУ ім. С.Кузнеця

Баталічева Н.О.

Науковий керівник
к.філос.н.,доц.

Потоцька Ю.І.

Завідуючий кафедри
д.філософ.н.,проф.

Кузь О.М.